

Megatunel košické železiarne, Matovičove zmluvy s diablom. Bude miliardové okrádanie Slovákov pokračovať?

- CZ24 News | 21. května 2021

SLOVENSKO: Východoslovenské železiarne boli dlhé roky v zisku, ale ich americkí majitelia neinvestovali. Teraz, tvárou v tvár novej európskej environmentálnej realite, natáhujú ruku, aby za nich zainvestoval štát. Zložíme sa opäť raz my všetci na ich zisky?

Zhrňme si to podstatné. Slovensko počas vlády Dzurindu a Mikloša v roku 2000 predalo Východoslovenské železiarne v Košiciach za 60 miliónov dolárov (plus vyplatenie dlhov vo výške 430 miliónov dolárov, na ktoré sa však vzťahovali daňové prázdny, tieto dlhy boli zo zisku firmy splatené do roku 2008, pričom daňové prázdny sa skončili až v roku 2010).

Teda Američania za pýchu východného Slovenska a ekonomickú chrbticu celého regiónu reálne zaplatili 60 miliónov dolárov – to je menej než desaťročný plat dnešného riaditeľa toho podniku. Za to nekúpate ani to najobyčajnejšie dopravné lietadlo. Doslova za babku kúpili fabriku, ktorá bývala pre Košice a okolie základom prosperity a všestranného rozvoja.

A potom sa začali novým majiteľom z firmy U.S. Steel (alebo U.S. Steal?) dobré časy: každoročne začali za oceán odtekať stamiliónové zisky. Čísla hovoria jasnou rečou: počas desiatich rokov daňových prázdny, ale aj potom Američania na košických železiarňach zarobili mnohonásobne viac, než do nich vložili: miliardy dolárov, ktoré nenávratne zmizli zo Slovenska preč.

Manažér, teda hospodár

Slovo manažér je odvodené od slova manage: riadiť, spravovať, hospodáriť. Dobrý hospodár vie, že v dobrých rokoch s vysokými ziskmi treba investovať do budúcnosti, pripraviť sa na horšie časy, ktoré jedného dňa zákonite prídu. Každému dobrému manažérovi, hospodárovi – ktorého záujmom je dlhodobý rozvoj takého veľkého podniku, na ktorý je naviazaný celý región – je jasné, že sa do budúcnosti nemôže pozeráť optikou jedného roka.

Prvotriedni manažéri U.S. Steel so špičkovým vzdelaním sa však netrápili tým, že by tie peniaze mali investovať v záujme budúcnosti Košíc. Rozhodli radšej o odlifrovaní ziskov za oceán. Inými slovami, príjmy, ktoré mali byť použité na modernizáciu a environmentálne zlepšovanie závodu, boli vycicané, odtiekli za more, aby sa stali súčasťou americkej prosperity.

Americkí hospodári košický závod zvnútra doslova prehospodárili: vznikol tam na prvý pohľad neviditeľný, ale o to reálnejší investičný dlh, ktorý sa odhaduje na viac ako miliardu eur.

Sú takí nešikovní? Alebo je to inak?

Prečo americkí hospodári nechali slovenskú fabriku padnúť do takej nezávideniahodnej situácie? Sú takí hlúpi a krátkozrakí? Dá sa s istotou predpokladať, že nie.

Z ich hľadiska zrejme išlo o celkom pragmatické a pochopiteľné uvažovanie: kým vo vzdialenom teritóriu, v nebezpečnej blízkosti konkurentov zarábajú, vtedy je všetko v poriadku, ale ak sa zmenší šanca na pohodlné zisky, a ani perspektíva nie je ružová, tak bude výhodnejšie z danej akvizície vytrieskať maximum, vyžmýkať z nej, čo sa dá, a ak už sa nebude dať žmýkať, jednoducho ju znehodnotenú odhodiť, aby nebola vítaným darčekom pre konkurenciu.

„Prvým cieľom zahraničnej politiky USA je zabrániť znovuzrodeniu nového rivala, a to buď na území bývalého Sovietskeho zväzu, alebo kdekoľvek inde. Toto je základná úvaha dominujúca novej regionálnej obrannej stratégii. Je nevyhnutné sa usilovať o zabránenie dominancii nepriateľských síl v regiónoch so zdrojmi, ktoré by mohli stačiť na vytvorenie globálnej moci.“ To je doslovné znenie jednej zo základných doktrín, na ktorých dlhodobo stojí americká politika, tzv. Wolfowitzovej doktríny z roku 1992.

Inými slovami: v záujme zachovania svojej svetovládnej pozície budú USA robiť politiku, a to aj ekonomickú politiku, ktorá bude potenciálnym vyzývateľom ich globálnej nadvlády sťažovať situáciu, pokiaľ ide o strategické suroviny a zdroje. A dá sa predpokladať, že U.S. Steel ako dôležitá americká spoločnosť môže vo svojich strategických plánoch mať zahrnuté aj takéto ciele. Kto napríklad pozná históriu druhej svetovej vojny a až príliš okatú ochotu Američanov bombardovať v Európe (vrátane Slovenska) dôležité hospodárske prevádzky v čase, keď už o výsledku vojny bolo dávno rozhodnuté, vie o čom tu je reč.

Zlikvidovanie košických železiarní by tiež znamenalo nepríjemnosť pre dodávateľov železnej rudy. Len dodajme, že Slovensko nemá použiteľný zdroj vlastnej železnej rudy a je závislé na rude z Ruska (Kursk) a z ruskojazyčnej časti Ukrajiny (Krivý Rog), ktorá potenciálne možno bude jedného dňa súčasťou nejakého s Ruskom spriazneného štátneho útvaru (Novorusko?).

Miliardový investičný dlh

Dobré časy boli, ale sa minuli. Nastal čas, keď by mali začať prinášať ovocie investície, ktoré mali byť

urobené zo ziskov z bohatých rokov. Ibaže nič také sa nedeje. Fabrika je v kritickej situácii: produkuje asi pätinu slovenských emisií CO₂, pričom Slovensko sa zaviazalo EÚ, že do roku 2030 zníži emisie CO₂ o 55 percent oproti roku 1990 a v roku 2050 dosiahne uhlíkovú neutralitu.

Čo to bude znamenať pre košické železiarne? Na verejnosti sa už nehovorí o inej možnosti ako ich zachrániť, než urobiť „dekarbonizáciu“, teda vymeniť vysoké pece na koks (dovážaný z Českej republiky) za elektrické. Výmena dvoch koksových vysokých pecí za elektrické oblúkové pece a súvisiace linky by stála približne 1,5 miliardy eur, čo by ročne znížilo emisie CO₂ až o 80 percent, teda cca o šesť miliónov ton.

Kde zobrať takú, na slovenské pomery gigantickú sumu? Bola by tu elegantná možnosť: financovať to z európskeho fondu obnovy, ktorý tam na to má vyhradenú obrovskú položku. Ibaže predstava, že by sme tieto peniaze dali firme, ktorá košické železiarne roky dojila, aby z nich opäť raz vyžmýkala, čo by sa dalo, a v časoch pre železiarov neistých by ich aj tak možno o pár rokov neskôr vytunelované nechala aj s celým regiónom „napospas vlkom“, táto predstava mnohých Slovákov celkom oprávnené rozpaľuje „do biela“.

Spomínaný Fond obnovy, to totiž nie sú žiadne „virtuálne peniaze“ – tie bude musieť Slovensko jedného dňa zaplatiť. Miliarda a pol, keď sa rozráta na počet obyvateľov, to vychádza 300 eur na každého občana, vrátane batoliat. A tým sa výdavky ani problémy ešte nekončia: elektrické pece totiž potrebujú okrem iného stabilný prívod obrovského množstva elektriny, na čo by bolo ideálne vybudovanie ďalšej jadrovej elektrárne...

Realita slovenských oceliarní na globálnom trhu

Divízia U.S. Steel Europe, ktorú predstavujú východoslovenské železiarne, vykázala za prvý štvrťrok 2021 hrubý zisk 105 miliónov USD, čo je podstatne lepší výsledok, než vlani za celý rok.

Aká je však dlhodobá perspektíva košických železiarní? Majú pomerne zaujímavú strategickú polohu, v relatívnej blízkosti je viacero potenciálnych zákazníkov, ale ich situácia nie je ružová. Celosvetovo to totiž s oceliarstvom momentálne nevyzerá dobre: čínske či indické firmy chrlia lacnú oceľ, ktorú vyrábajú bez toho, že by rešpektovali západné environmentálne štandardy, a tomu je ťažké konkurovať. Oceliarstvo za uplynulé dva roky zaznamenalo historicky najhoršie výsledky za dlhé desaťročia, mnohé železiarske závody vo svete sa zatvárajú, mnohé firmy skrachovali.

Keď sa k tomu v Európe priráta tlak EÚ na znižovanie emisií, vidíme, že situácia je objektívne ťažká, na čo vedenie U.S. Steel nezabúda usilovne upozorňovať. To je totiž veľmi pádny argument na zdôvodnenie činností, ktoré korporácie tak obľubujú: na prepúšťanie zamestnancov a všemožné šetrenie. U.S. Steel už dávnejšie zredukoval podporné spoločnosti na nevyhnutné minimum.

Bedákanie nad rozliatym mliekom

Teraz nad osudom U.S. Steel všetci nariekajú. Je jasné, že sa bude prepúšťať – a tak ako zvyčajne, bude sa vydierať štát. Rovnako ako iné veľké zahraničné spoločnosti podnikajúce na Slovensku, aj U.S. Steel berú ako samozrejmosť, že ich štát finančne zvýhodňuje. Ale aká je ich odmena Slovákom za takúto štedrosť? Nepovedia to nahlas, ale medzi riadkami je naznačené, že môžeme byť šťastní, že tu sú.

Naznačujú nám, že keby odišli, nastal by súdny deň. Naznačujú nám, že to trhové prostredie, za ktoré sme kedysi štrngali na námestiach, má určité špecifiká: musí byť úzkostlivo trhové, keď sa o

ňom učíme v škole, a keď ide o tvrdé uplatňovanie pravidiel tvrdých lakťov v prospech zahraničného majiteľa, napríklad voči zamestnancom. Ale keď sa to má otočiť proti nim, vtedy ho prezentujú ako čisto lobisticky-protekcionistické, ba priam až mafiánsky neokoloniálne: keď neprijmete ako samozrejmosť zahraničné panstvo, tak v konečnom dôsledku nedostanete zákazky a aj s celým regiónom zahyniete od hladu.

A preto teraz kričia, že by sme všetci mali U.S. Steel ratovať, vo vlastnom záujme, v záujme zamestnancov, Košíc, regiónu. Ale aký úprimný je nárek zahraničných majiteľov nad osudom firmy, ktorú dlhé roky tak statočne tunelovali? Aké úprimné sú konkrétne napríklad krokodílie slzy riaditeľa košického závodu nad jeho úbohými prepúšťanými zamestnancami? Jeho ročný príjem je okolo šesť miliónov dolárov – to je takmer tisíckrát viac ako ročne zarobí bežný Slovák s minimálnou mzdou.

Ako sa zachová štát?

Američania v roku 2013 podpísali so Slovenskom memorandum o porozumení, v ktorom sa zaviazali do roku 2018 hromadne neprepúšťať a podnik nepredať výmenou za rôzne výhody a úľavy, ktoré im štát poskytol. Je rok 2021 a Američania očakávajú, že štát opäť príde s nejakou ponukou, ktorá košické železiarne zachráni a im prinesie zisk.

Vláda je v ťažkej situácii: ak sa voči Američanom zachová tak, ako by si zaslúžili, potom oni budú postupovať trhovo pragmaticky a Košice dostanú ťažkú ranu v podobe masového prepúšťania a v perspektíve niekoľkých rokov dokonca možného zatvorenia podniku.

Vláda zároveň musí konať, pretože má záväzok v priebehu najbližšej dekády Slovensko tvrdo „dekarbonizovať“, čo bez riešenia situácie v oceliarniach nie je možné.

Čo išiel Matovič Američanom ponúknuť?

A preto financpremiér Matovič letel jednať do centrály U.S. Steel v Pittsburghu. O čom? Nuž, v podstate o tom, že Američanom dá peniaze (ktoré budú splácať budúce generácie Slovákov) za to, že železiarne (zatiaľ) nezavrú.

Predstavitelia U.S. Steel sa už nechali počuť, že „diskusie s ministrom Matovičom boli konštruktívne a prínosné, a že boli obzvlášť potešení vôľou vlády SR nájsť praktické riešenia.“ Nuž, toto je možné interpretovať aj tak, že im Matovič už peniaze slúbil, a za podmienok, ktoré sa im pozdávajú – čo by pri tom, ako tohto nášho politického kúzelníka poznáme, asi málokoho prekvapilo.

Potom, čo predviedol so Sputnikom V a v rade ďalších prípadov je tu naozaj odôvodnená obava, že aj v tomto prípade hrá, tak ako vždy, len svoju hru, pri ktorej má byť za toho pekného, ktorý Košiciam a celému regiónu prinesie roky prosperity, pričom ale konečným reálnym výsledkom by mohla byť národohospodárska škoda v podobe pokračovania amerického tunela železiarní.

Američania sú potešení, a to neveští nič dobré: netreba vysokú matematiku na to, aby si človek zrátal, že ak by napríklad dostali od Slovenska nové pece v hodnote jeden a pol miliardy, a ešte k tomu im železiarne zostanú, bola by to ponuka oveľa lepšia ako to, čo im údajne pred časom ponúkali čínski záujemcovia: odkúpenie podniku za jednu a štvrt miliardy dolárov.

Ako zo šlamastiky von?

Rozumné riešenie tu je, spomenuli sme ho už vyššie: využiť dostupné prostriedky z Fondu obnovy a

dostať fabriku opäť na svetovú úroveň. Je tu však jedno „ale“: **tie peniaze by nemali byť „len tak“ darované Američanom, ale mali by byť podmienené tým, že štát do podniku vstúpi ako spolumajiteľ.**

V podobnom duchu sa na koalíciu obracia aj opozičný poslanec Národnej rady Tomáš Taraba: „Ak idete nalievať peniaze aj do U.S. Steel, tak žiadajte majetkový podiel štátu v tejto fabrike. Ak by sme zráтали koľko peňazí Slovensko do tejto fabriky nalialo, tak už mohla byť nielen celá fabrika naspäť vo vlastníctve štátu, ale mohli sme si postaviť ešte jednu. Ak za peniaze štátu ide vláda najnovšie modernizovať pece U.S. Steel, tak rovnako nech sú tieto pece vo vlastníctve Slovenskej republiky. U.S. Steel nech platí za ich používanie alebo prenájom. Američania najlepšie chápu, že v kapitalizme nič nie je zadarmo, tak prečo by tomu malo byť na Slovensku inak? V opačnom prípade je to nemiestny darček.“

Alebo ísť na to úplne inak?

Sú aj takí, ktorí hovoria, že z dlhodobého hľadiska by bolo najlepšie železiarne v Košiciach zrušiť. Tvrdia, že iste by dočasne bolo veľkým problémom, ak by sa železiarne v Košiciach zatvorili, ale nebola by to prvá ani posledná oceliaren, ktorá by skončila ako obeť globálnej oceliarskej vojny, a lepšie bude urobiť to rýchlo, než agóniu naťahovať.

Tvrdia, že samotný prvotný nápad z 50. rokov 20. storočia postaviť železiarne práve v Košiciach nebol najšťastnejší, pretože takéto prevádzky sa zväčša stavajú na miestach, kde je dostatok rudy, vody a uhlia. Pravda, nedostatok uhlia by pri elektrických peciach už nehral rolu, ale veľká vzdialenosť od zdroja železnej rudy bude pre Košice vždy konkurenčnou nevýhodou, ktorá v čoraz drsnejšej svetovej konkurencii môže byť fatálna.

A hovoria, že vyrábať oceľ v elektrických peciach je drahé, bude na to treba získať niekde (čistý!) zdroj obrovského množstva elektriny, ktorý zatiaľ neexistuje, a že bude čoraz náročnejšie nájsť zákazníkov pre takúto oceľ.

A že preto by bolo lepšie namiesto železiarní radšej tú jednu a pol miliardy eur investovať v košickom regióne do niečoho iného, menej environmentálne problematického a dlhodobo perspektívnejšieho, a najmä slovenského. Aby zisky zostávali na Slovensku, v zdravotníckej, vzdelávacej, sociálnej, kultúrnej, športovej sfére regiónu, a nemuseli tieť kamsi preč.

Ktorá cesta je správna, to ukáže čas. Nám ostáva iba dúfať, že rozhodnutie, ktoré urobia naši predstavitelia, bude múdre a v záujme ľudí, ktorí žijú na Slovensku. A že to opäť raz nebude len o tom, vybrať peniaze z vrecák ľuďom a dať ich do bezodných kešení cudzích majiteľov globálnych korporácií.

Autor: Ivan Lehotský